

СЕКЦІЯ 5

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА

Григор'єва Олександра

ІСТОРИЧНІ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

***Анотація.** Мета дослідження полягає в аналізі європейських практик та інструментарію історичної політики задля формування позитивного іміджу, мобілізації суспільства та програмування суспільної орієнтації; оцінці їхньої ефективності використання для просування позитивного іміджу України з урахуванням світового досвіду.*

***Ключові слова:** імідж, історична політика, європейські практики, суспільна орієнтація, національна ідентичність.*

***Abstract.** The purpose of the study is to analyze European practices and instruments of historical policy in order to develop a positive image, mobilize society and program public orientation; assessing their effectiveness in promoting Ukraine's positive image in the light of international experience.*

***Keywords:** image, historical policy, European practices, public orientation, national identity.*

Аналіз ситуації, що склалася у сучасній Україні щодо питань, пов'язаних з формуванням історичної пам'яті, свідчить про постійно зростаючу роль політиків у цьому процесі. Дискусії щодо відбору та оцінки важливих аспектів історичного минулого України давно вийшли не лише поза рамки наукових обговорень, а й поза межі державних кордонів. Достатньо згадати глибокі екскурси в історію та етногенез українців, до яких вдається російське політичне керівництво, намагаючись запропонувати вигідні для себе трактування [2]. Неодноразові висловлювання щодо «штучності» кордонів сучасної України, твердження про те, що «українці і росіяни – один народ» дійсно можуть негативно впливати на імідж України. Отже, у політиці формування позитивного іміджу України окреслився ще один напрям, пов'язаний з боротьбою за «історичну правду». Ця політика не обмежується необхідністю створення єдиного національного історичного нарративу, а передбачає діалог з сусідами – Польщею, Росією, Угорщиною, Туреччиною тощо.

За таких обставин європейський досвід історичної політики, спрямованої на мобілізацію власного суспільства, може стати у нагоді. Використання медіа виступає одним із механізмів реалізації історичної політики. Задля формування позитивного мислення і нового німецького національного почуття у 2005 р. у ФРН пройшла потужна соціальна рекламна кампанія під гаслом «Ти – Німеччина». Однією з її цілей було ініціювання широкої дискусії про національну самосвідомість у засобах масової інформації. Реклама по телебаченню і радіо забезпечила колосальне охоплення аудиторії – більше 200 мільйонів осіб і досягла значних позитивних результатів. Як наслідок,

відбулася трансформація німецького войовничого патріотизму в індивідуалізм, що дало змогу сконструювати нове формулювання патріотизму: «Німеччина всередині тебе». Також у Франції у 2009 р. держава ініціювала широку дискусію «Що нині означає бути французом?». І хоча частина інтелектуалів негативно ставилася до обговорення, розцінюючи його як нав'язування державою своїх принципів, все ж історико-політична дискусія порушила важливі питання національної ідентифікації та консолідації нації і вплинула на політичну свідомість людей [1]. В українському суспільстві також існує потреба відкритого майданчику для обговорень і консолідації. Упровадження державними органами історичної політики повинно здійснюватися у формі відкритого суспільного діалогу.

Використання контролю над системою історичної освіти – ще один потужний інструмент. Країни Балтії після здобуття незалежності стикнулися із дилемою балансування між внутрішньою консолідацією та європеїзацією. На порядку денному постала політична мобілізація, підвищення рівня національної свідомості, посилення патріотизму та відкидання усього радянського, комуністичного. Зокрема це відбилося на реформуванні освіти із завуальованим завданням консолідації нації. Шкільна система у Латвії до сьогодні продовжує відтворення міжетнічного розколу, який частково засновується й актуалізується відмінностями у тлумаченні радянського минулого. Попри реальні зміни у політичному дискурсі, завдання консолідації нації досі лишається визначальним і надалі диктує більш-менш виразно окреслену стратегію виключення щодо осіб, які оселилися у країні за радянських часів [4]. Погодитися варто із тим, що формування державної версії національної історії має значення для самоідентифікації та особистої безпеки. Насправді дезінтеграційний потенціал політики історичної пам'яті не становить загрози, якщо та чи інша сторона не намагається здобути монополію на істину (що практично неможливо у взаєминах з Росією). У цьому контексті увалення закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» – це великий крок вперед.

Організація меморіальних установ. В Україні існує потреба в подальшій інституалізації державної політики пам'яті з чітко визначеними суб'єктами впровадження, координуючим і контролюючим органом. Для вирішення завдань формування і реалізації державної політики пам'яті було створено Український інститут національної пам'яті як спеціальний орган виконавчої влади. Однак для виконання координуючих функцій він так і не приступив. Українському інституту є що перейняти у більш активного та різнопланового польського «колеги». У структурі Інституту національної пам'яті Польщі діють чотири різнопланові вертикалі (так звані «піони»): Комісія розслідування злочинів проти польського народу, Бюро надання та архівації документів, Бюро публічної освіти, Бюро люстрацій. Окрім центрального управління, у Варшаві діє 11 регіональних відділів і управлінь. ІНП на постійній основі видає шість журналів; збірники статей і документів; монографії; історичні додатки до преси; навчальні матеріали; Інтернет-публікації; організовує виставки. Функціонує освітній Інтернет-портал

«Пам'ять.pl»», каталоги архівних матеріалів, цифрова бібліотека, віртуальний музей ІНП. Інститут проводить роботу за різними історичними напрямками, постійно взаємодіє із державними органами, міжнародними партнерами та зовнішньою аудиторією. Це допомагає не лише виконати функцію з мобілізації населення, але й сформувати позитивний імідж Польщі як європейської держави [3].

Для України має виняткове значення провадження історичної політики в такому вигляді, який буде сприяти національному історичному примиренню та забезпеченню європейської традиції плюралізму. Для консолідації суспільства треба популяризувати теми, які об'єднують усі регіони. Зіставлення різних історичних оповідей та досвіду й аналіз розбіжностей у їхніх інтерпретаціях дасть можливість наблизитися до розуміння позиції іншого, може стати дискусійним майданчиком для подальшого примирення і застосування важливого європейського принципу: «вибачаємо й просимо вибачення». Практика застосування міжкультурного діалогу також стане у нагоді для багатонаціонального складу населення України. Серед етнічних меншин в Україні представлені росіяни, кримські татари, болгары, білоруси, молдавани, поляки, євреї, вірмени, греки, роми, грузини та ін.

Отже, мають бути прийняті такі кроки:

- проведення всеукраїнської дискусії «Хто ми, що означає бути українцем, що означає бути європейцем?»;
- вироблення єдиної стратегії консолідації України та плану дій в контексті забезпечення гуманітарної безпеки та поліпшення міжнародного іміджу України;
- розробка державної комплексної програми втілення політики примирення в українському суспільстві та профілактики проявів історичної маніпуляції;
- сприяння вдосконаленню системи історичної освіти як основи формування історичної пам'яті та національної свідомості.

Джерела та література

1. Лозовий В. С. Європейський досвід втілення історичної політики як політичної технології міжнаціонального примирення. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Т. 23. С. 170–177.
2. Симоненко І. Концептуальні засади державної політики пам'яті. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/269>
3. Троян С. С. Компаративний аналіз сучасних політик пам'яті в Україні та республіці Польща. *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 6. С. 230–238.
4. Миллер А. Вызов из прошлого. Историческая политика: витки спирали в Восточной Европе начала XXI века. URL: <http://www.globalaffairs.ru/number/Vyzov-iz-proshlogo-15354>